

Список літератури

1. Закон України «Про господарські товариства» від 15 вересня 1991 року № 1576-XII зі змінами та доповненнями від 27 серпня 2011 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1576-12>.
2. Олександренко І.В. Особливості нарахування та виплати дивідендів в Україні / І.В. Олександренко // Економічний форум. – 2011. – №1. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekfor/2011_1/30.pdf.
3. Приймак І.І. Дивідендна політика як стратегія підприємства у сфері розподілу прибутку / І.І. Приймак, М.М. Байдала. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Aprer/2010_6_1/18.pdf.
4. Сисой Ю.В. Формування дивідендної політики сучасних підприємств: зарубіжний досвід та вітчизняні особливості / Ю.В. Сисой. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2011_1/tom1/368.pdf.
5. Сірко А.В. Дивідендна політика як інструмент управління ринковою вартістю підприємства / А.В.Сірко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Aprer/2010_6_1/20.pdf.
6. Стельмах М. Дивідендна політика: зарубіжний корпоративний досвід і українські реалії / М. Стельмах // Економічний аналіз. – 2010. – Вип. 7. – С. 202-205.
7. Топчак М.В. Дивідендна політика як стратегія акціонерного товариства у сфері розподілу прибутку / М.В. Топчак, І.А. Маринич // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2005. – Вип. 15.5. – С. 355-359.
8. Худік О.О. Дивідендна політика як складова фінансового механізму корпоративного управління в банку / О.О. Худік // Вісник університету банківської справи НБУ. – 2010. – № 3 (9). – С. 235-237.
9. Брігхем Є. Основи фінансового менеджменту: Пер. з англ. / Є.Брігхем. – К.: Молодь, 1997. – 1000 с.

Одержано 14.12.11

УДК 336

Д.С. Насипайко, канд. екон. наук, Є.С. Кузьмін, ас., В.О.Буряк, студ. гр. ФК-08-1
Кіровоградський національний технічний університет

Податкова політика України: проблеми та перспективи розвитку

У статті досліджується сутність, принципи та особливості вітчизняної податкової політики, розглядаються проблеми, що існують у даній сфері, а також пропонуються шляхи їх розв'язання
податки, податкова політика, фіскальна політика

Постановка проблеми та її актуальність. Податкова політика – один із багатьох, але найважливіших важелів втручання держави у соціально-економічні процеси. Це є наслідком постійно зростаючої ролі держави в економіці та суспільному житті, що постійно потребують певних фінансових ресурсів. У розвинутих країнах світу рівень перерозподілу валового внутрішнього продукту через податки є дуже суттєвим, а тому податкові інструменти здійснюють значний вплив на економічний розвиток як окремого ринкового агента, так і держави в цілому [3].

На сьогодні питання розвитку податкової політики належать до найактуальніших в економічному та соціальному житті України, що зумовлено новими

явищами у вітчизняній економіці, її спрямуванням на ринкові відносини, де фіскальні інструменти є одним з найефективніших методів державного регулювання економіки.

Ефективна розбудова української економіки неможлива без здійснення прогнозованої, обґрунтованої та дієвої податкової політики, адже загальновідомо, що у ринкових економіках виважена і збалансована фіскальна політика є одним із ключових факторів зростання виробництва, інвестиційної активності та зайнятості.

Отже, актуальність обраної теми обумовлюється необхідністю узагальнення різноаспектних спостережень науковців щодо ролі податкової політики в соціально-економічному розвитку країни, а також необхідністю систематизації запропонованих вченими різнопланових заходів підвищення ефективності податкової політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти податкової політики та проблеми, що існують у цій сфері, у своїх працях досліджувало багато науковців, зокрема Ю.М. Бездітко, Д.В. Веремчук, І.А. Гербіченко, О.І. Ряба, М.М. Соловей, О.А. Фрадинський, В.Ф. Столяров, Л.М. Якимчук та ін.

Мета дослідження полягає у визначенні економічної сутності поняття «податкова політика», дослідженні податкової політики як засобу впливу на розвиток держави на основі узагальнення науково-теоретичних напрацювань та систематизації практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності вітчизняної податкової політики.

Виклад основного матеріалу. Свідоме використання податків як інструменту регулювання соціально-економічних процесів у досягненні визначених цілей формує податкову політику держави.

Роботи західних економістів не мають чітких визначень категорії «податкова політика». Так, С. Фішер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензі використовують термін «фіскальна політика» і тлумачать її як рішення, що приймаються державними структурами щодо своїх доходів і витрат [3].

Отже, в роботах західних теоретиків термін «податкова політика» не здобув широкого вжитку, а вживається у понятті «фіскальна політика».

На нашу думку, податкова політика – це сукупність правових, економічних і організаційних заходів держави у сфері оподаткування щодо регулювання податкових відносин, за допомогою яких держава встановлює умови оподаткування та які направлені на забезпечення надходжень податків до централізованих фондів грошових ресурсів держави й стимулювання економічного зростання за допомогою податкової системи.

Головною метою податкової політики є пошук оптимального співвідношення між фінансовими можливостями держави та обсягом видаткових статей соціально-економічного характеру за певних умов розвитку країни [4, с. 236].

Залежно від цілей податкового регулювання виділяють податкову політику двох видів: ліберально-стимулююча та соціально-стримуюча.

Перший вид податкової політики характерний для тих держав світу, які основним своїм завданням вбачають нарощення обсягів виробництва, вихід та експансію на зовнішні ринки, збільшення доходів своїх громадян. Для такого виду притаманне жорстке обмеження величини податкових вилучень, яке супроводжується згортанням соціальних програм; надання податкових преференцій при здійсненні інвестицій. Найчастіше такий вид політики застосовують держави, які переживають кризові явища у своїй економіці. На сьогодні її використовують Китай, Індія, Бразилія, країни Південно-Східної Азії.

Другий вид податкової політики характерний для країн із розвинутою ринковою економікою, які у своєму економічному розвитку досягають «стелі» та основне своє завдання вбачають у запровадженні та підтримці високих соціальних стандартів та боротьбі за збереження своїх конкурентних позицій на світовому ринку. Характерними ознаками країн, що з такою податковою політикою, є високі ставки податків,

використання у торговельних операціях ПДВ, податкове стимулювання міжнародної міграції капіталів. На сьогодні це притаманно США, країнам Західної Європи та Скандинавії.

Окремі науковці виокремлюють третій вид податкової політики – політика податкового етатизму. Характерними ознаками такого виду є превалювання фіскальних інтересів держави, пріоритет обов’язків платників податків над їх правами; податкове свавілля держави, яка проявляється у нехтуванні вимог податкового законодавства; його частому коригуванню в угоду політичній доцільності, виконанні податковою службою непритаманних нею функцій (каральних, боротьба з демократією) та ін. [11, с. 167-168].

На сучасному етапі принципам побудови податкової системи і податкової політики держави приділяється значна увага. Принципи податкової політики – це ті концептуальні й фундаментальні положення, які є базовими (загальними або основоположними), а їх реалізація дозволить відновити дієвість фіскальної та регулятивної природи податків і ринкову саморегуляцію на основі реалізації об’єктивних економічних законів [5, с. 94].

До 01.01.2011 р. принципи побудови системи оподаткування в Україні визначались у ст. 3 Закону України «Про систему оподаткування» [2], а після цієї дати принципи податкового законодавства розкриваються у ст. 4 Податкового кодексу України [1].

Столяров В. та Музиченко О. виокремлюють такі принципи, на основі яких здійснюється оподаткування в країнах, які здобули незалежність після розпаду радянського режиму (табл. 1) [10].

Таблиця 1 – Порівняльна характеристика принципів оподаткування країн світу

Країна	Принципи оподаткування																			
	обов’язковість	загальність	справедливість	визначеність	рівність	законність	презупційність	недискримінаційність	обґрунтованість	стабільність	єдність	стимулювання	доступність	гласність	рівномірність	компетентність	пропорційність	рівнозначність	нейтральність	достатність
Азербайджан		+	+	+	+	+	+	+	+			+	+							
Білорусь	+		+	+			+													
Молдова			+	+					+										+	
Росія	+	+	+	+	+	+	+	+	+											
Таджикистан	+				+	+														
Туркменістан	+	+			+	+														
Узбекистан	+	+	+		+		+	+												
Україна*	+		+		+				+	+	+	+	+		+	+	+	+		
Україна**		+	+		+					+	+				+				+	+

Україна* – до прийняття Податкового кодексу;

Україна** – після прийняття Податкового кодексу

З огляду на прийняття в Україні Податкового кодексу зазнав змін перелік принципів податкового законодавства, які можна поділити на три групи [1].

I група – нововведені принципи, до яких належать: принцип загальності оподаткування, невідворотності настання визначеної законом відповідальності, презупції правомірності рішень платника податку, фіскальної достатності, економічності оподаткування, нейтральності оподаткування. Позитивно впливатиме на

економіку нашої держави принцип невідворотності настання визначеної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства, що має на меті зменшити частку тіньової економіки та збільшити таким чином надходження до бюджету. Необхідно зазначити важливість принципу презумпції правомірності рішень платника податку, що регулює відносини між платниками податку та контролюючими органами в разі неоднозначності тлумачень нормативно-правових актів на користь платника.

Однак важливим залишається те, аби нововведені принципи сприяли гармонізації податкової системи та не мали лише декларативного характеру.

II група – принципи, у яких змінилась тільки назва. До них належать принцип рівності всіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації, принципи соціальної справедливості, стабільності, принцип рівномірності та зручності сплати, єдиного підходу до встановлення податків і зборів.

III група – принципи, які відмінено: принципи обов'язковості, обґрунтованості, стимулювання, доступності, компетентності, пропорційності, рівнозначності. Дані принципи були досить позитивними, а їх відсутність може зумовити в процесі здійснення оподаткування негативні наслідки для економічного розвитку України [12, с. 284-285].

У 2011 рік Україна вступила, маючи Податковий та оновлений Бюджетний кодекси, підтримку міжнародних фінансових організацій, стабілізовану систему державних фінансів.

Проаналізувавши зміст прийнятого Податкового кодексу, можна виділити таке позитивне зрушення податкової системи як скорочення кількості податків і зборів та зниження податкового тиску на економіку.

Необхідно підкреслити, що окремі скасовані платежі не створювали додаткового тиску на економіку, а лише перерозподіляли кошти в напрямі підтримки окремих сфер. Зокрема, збір за проведення гастрольних заходів, який спрямовується до спеціального фонду бюджету, використовується як інструмент підтримки вітчизняної культури за рахунок оподаткування діяльності в Україні іноземних артистів. У даному контексті його скасування не видається необхідним і таким, що відчутно полегшить податковий тягар на економіку. Аналогічне зауваження стосується і збору на розвиток виноградарства, садівництва та хмелярства, який пропонується скасувати 31 грудня 2014 року.

Позитивним напрямком податкової реформи стало зниження ставок ключових податків: зменшення ставки податку на прибуток з 2011 року із 25% до 19%, а потім до 2014 року до 17%; податок на додану вартість до 2014 року знизиться із 20% до 17%.

Загальна сума доходів зведеного бюджету України за січень-вересень 2011 року становила 286794,6 млн. грн., що на 71478,1 млн. грн. або на 33,2 % більше за аналогічний період 2010 року (без врахування у 2010 році погашення заборгованості минулих років з відшкодування ПДВ за рахунок випуску облігацій внутрішньої державної позики по спеціальному фонду держбюджету в обсязі 16,4 млрд. грн. проти минулого року надходження зросли на 23,7 % або на 55035,4 млн. гривень).

У січні-вересні 2011 року Державний бюджет України отримав 226671,3 млн. грн., що на 63992,9 млн. грн. або на 39,3 % більше за відповідний показник 2010 року (без врахування у 2010 році погашення заборгованості минулих років з відшкодування ПДВ за рахунок випуску облігацій внутрішньої державної позики по спеціальному фонду держбюджету в обсязі 16,4 млрд. грн. проти минулого року надходження зросли на 26,5 %).

Податкові надходження до Державного бюджету України у січні-вересні 2011 року становили 189633,9 млн. грн., що на 77669,2 млн. грн., або на 69,4 % більше від надходжень за січень-вересень 2010 року [8].

Неподаткові надходження до державного бюджету становили 34405,2 млн. грн., що на 10137,1 млн. грн. або на 22,8 % менше за відповідний показник січня-вересня 2010 року. Це пояснюється зміною бюджетної класифікації у 2011 році, коли деякі надходження, що обліковувались в неподаткових надходженнях були перенесені в податкові (рентна плата, збори на паливно-енергетичні ресурси тощо).

Отже, у період січень-вересень 2011 року доходи зведеного бюджету України зросли на 33,2 % порівняно з аналогічним періодом минулого року. Податкові надходження Державного бюджету у січні-вересні 2011 року збільшились на 69,4 %, проте неподаткові надходження зменшились на 22,8 % проти аналогічного показника січня-вересня 2011 року.

При аналізі ефективності податкової політики важливою характеристикою сучасних податкових систем є структура податків, перш за все, співвідношення прямих і непрямих. Оскільки Україна є державою з низьким рівнем життя переважної частини громадян, то у структурі податкових надходжень значну частку посідають саме непрямі податки.

На наш погляд, податкова політика має бути гнучкою, оптимально пов'язувати інтереси держави з інтересами товаровиробників, платників податків та суттєво впливати на забезпеченість підприємств оборотними засобами. Реальне зниження податків можливе лише у державі з міцною економічною базою, тільки тоді зниження ставки оподаткування призведе до зростання виробництва, що в подальшому компенсує тимчасове зменшення податкових надходжень. На такому принципі будують податкову політику провідні країни світу.

Основним недоліком чинної податкової системи є її спрямування на подолання дефіциту бюджету шляхом вилучення доходів господарюючих суб'єктів.

Прослідковується відсутність чіткого взаємозв'язку податкової системи з розвитком економіки і діяльністю безпосередніх її суб'єктів, що, у свою чергу, призвело до того, що податкова система розвивається відірвано від розвитку безпосередніх суб'єктів оподаткування. Підприємства зацікавлені у отриманні мінімального прибутку, щоби уникнути надмірного податкового тиску [3].

Таким чином, на сьогодні актуальною постає ціль забезпечити формування такої системи оподаткування, яка б сприяла розвитку економіки, формуванню повноцінних суб'єктів ринкової економіки з одночасним поступовим розв'язанням проблеми скорочення дефіциту бюджету і досягнення фінансової стабілізації з поступовим переходом до економічного росту. Потребує змін і сам механізм та цільове спрямування податків.

Вагомими проблемами податкової політики України є:

- надмірний податковий тиск на сумлінних платників податків, особливо у сфері трудомістких виробництв;
- нерівномірність податкового тягаря;
- часті і непередбачувані зміни податкового законодавства;
- невідповідність принципів формування й реалізації податкової політики України та країн ЄС тощо.

Основними задачами удосконалення податкової політики, які необхідно вирішити найближчим часом, є:

- зниження реального податкового навантаження у сполученні з безумовним забезпеченням необхідними фінансовими ресурсами бюджетів усіх рівнів;

– забезпечити максимально рівномірний розподіл податкового навантаження по податку на прибуток організацій шляхом вирівнювання податкової бази.

Реформування податкової системи має базуватися на принципі прозорості та фінансової достатності [9, с. 214], тобто формуванні дохідної частини бюджету на рівні, достатньому для здійснення державних функцій; недопущення проявів дискримінації щодо окремих платників податків, а також стосовно оподаткування товарів вітчизняного чи іноземного походження, сума податку повинна дорівнювати вартості благ та послуг, що надаються державою. Доцільним у разі подальшого реформування податкової системи є також запровадження гнучких форм податкового регулювання залежно від зміни макроекономічної ситуації та впровадження у практику податкового адміністрування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій [7, с.216].

Висновки. Таким чином, метою податкової політики є пошук оптимального співвідношення між фінансовими можливостями держави та обсягом видаткових статей соціально-економічного характеру за визначених умов розвитку країни. Реалізація податкової політики здійснюється з урахуванням визначених принципів, таких як відносна рівність зобов'язань, економічна нейтральність, організаційна простота, гнучкість, контрольованість податків з боку платників, обов'язковість, справедливість та інші.

На сьогодні вітчизняна податкова політика має ряд проблем: нестабільність податкового законодавства; надмірний податковий тиск на платників податків; нерівномірність податкового тягаря; невідповідність принципів формування й реалізації податкової політики України та країн ЄС та інші.

Отже, реформування чинної податкової системи повинно відбуватися у напрямку подолання даних проблем й створення сприятливих умов для вітчизняних товаровиробників, стимулювання вкладення коштів у інвестиційні програми. З метою формування раціональної податкової політики необхідно використовувати регулюючу функцію податкової системи у вигляді надання пільгового оподаткування, зробити пільги більш прозорими та підвищити їх стимулюючі і регулюючі властивості.

Список літератури

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року №2755-VI зі змінами та доповненнями від 11 вересня 2011 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.
2. Закон України «Про систему оподаткування» від 28 грудня 1994 року, № 334/94-ВР зі змінами та доповненнями від 01 січня 2011 року (втратив чинність). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1251-12>.
3. Веремчук Д.В. Сутність податкової політики та її роль у державному регулюванні економіки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/195/1/1.pdf>
4. Гербіченко І.А. критерії формування податного механізму ринкового типу // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 19.2. – С. 236-240.
5. Дєєва Н. М. Оподаткування в Україні. Навчальний посібник. В.: Центр учбової літератури. 2009 – 544 с.
6. Едророва, В. Н. Сущность и элементы налоговой политики / В. Н. Едророва, Н. Н. Мамыкина // Финансы и кредит. – 2005. – № 5. – С. 37-40.
7. Ільєнко, Р. В. Податкова політика держави: виклики, завдання, перспективи // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 4. – С. 211-216.
8. Офіційний сайт Державної казначейської служби. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/publish/article/152528>
9. Ряба О.І., Гончарук Н.В. Реформування податкової системи України в контексті міжнародної інтеграції // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 2. – Т. 2. – С. 212-215.

10. Столяров В.Ф. Принципи оподаткування в національних податкових системах країн з транзитивними економіками / В.Ф. Столяров, О.В. Музиченко. Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=253>.
11. Фрадинський О.А. Основи оподаткування: навч. посібник / О.А. Фрадинський. – Львів: «Новий світ». – 2000», 2010. – 344 с.
12. Якимчук Л.М. Вибір оптимальних принципів оподаткування та зменшення податкового навантаження як передумова створення ефективної податкової системи // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.7. – С. 283-288.

Одержано 14.12.11

УДК 336.2

Д.С. Насипайко, канд. екон. наук, К.В. Самсонова, ст. гр. ФК-08-1

Кіровоградський національний технічний університет

Податковий контроль в Україні: особливості та шляхи вдосконалення

У статті розглянуто сутність, проблемні питання та особливості податкового контролю як одного із елементів податкової політики держави, а також визначено та проаналізовано напрями вдосконалення податкового контролю

податковий контроль, податки, податкова перевірка, ефективність

Постановка проблеми та її актуальність. Податкова система в кожній країні є однією з найважливіших основ економічної політики. Вона забезпечує фінансову базу держави та виступає головним знаряддям реалізації її економічної доктрини.

Тема податкового контролю дуже актуальна, оскільки сьогодні не можна стверджувати, що організація і діяльність податкової служби наблизилася до рівня європейських держав. Відносини між органами податкового контролю і платниками податків викликають недовіру. Причинами цього є довільні тлумачення податківцями податкового законодавства, завищення своїх службових повноважень, ігнорування презумпції невинності стосовно платників податків, проявів бюрократичного свавілля і корупції, які призводять до матеріальних втрат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні проблеми податкового контролю знайшли своє відображення у працях вітчизняних вчених – В. Бореяка, А. Даниленка, М. Свердан, В. Литвиненка, В.Ревуна, А.Сігаєва, Соколовської, В. Вишневецького, Д. Липницького, С.Каламбета, А.Крисоватого, Л. Тарангула, Огонь Ц. та інших.

Цілі статті. Метою статті є аналіз сучасних особливостей податкового контролю в Україні, розробка рекомендацій щодо вдосконалення адміністрування оподаткування з урахуванням досвіду розвинених країн.

Виклад основного матеріалу. Податковий контроль – це діяльність посадових осіб органів податкової служби щодо спостереження за відповідністю процесу організації платниками податків обліку об'єктів оподаткування, методики обчислення й сплати податків і податкових платежів за чинними нормативно-законодавчими актами сфери оподаткування, виявлення відхилень, допущених у ході виконання норм